

Kuinka lapset voivat perheissä

Elina Pekkarinen
Lapsiasiavaltuutettu

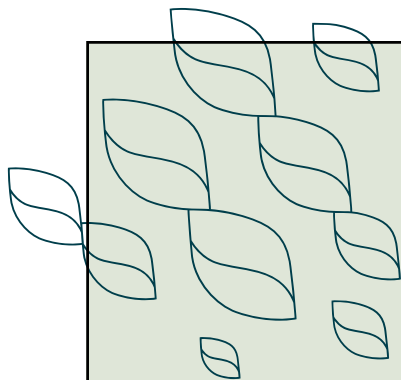
Olen lapsi - huomaa minut -seminaari

Rovaniemi

12.11.2021

 LAPSIAVAALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN

1

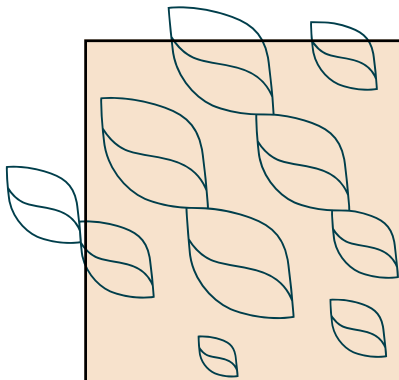
YK:n lapsen oikeuksien sopimus pähkinänkuoressa

- Maailman ratifioituin ihmisoikeussopimus
- Laadittiin vuonna 1989, sisältää 41 sisältöartikkelia
- Tuli voimaan Suomessa 1991
- Sopimusta raamittaa neljä yleisperiaatetta
 - Oikeus syrjimättömyyteen (2 artikla)
 - Lapsen edun ensisijaisuus (3 artikla)
 - Oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen (6 artikla)
 - Oikeus ilmaista mielipiteensä ja tulla kuulluksi (12 artikla)
- Suomessa sopimus on saatettu voimaan lailla.

 LAPSIAVAALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN

16.11.2021 2

2

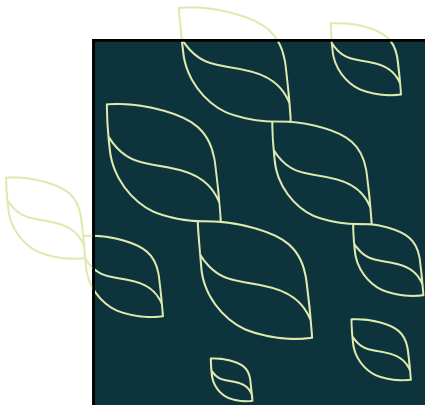

LAPSIASIAVALTUUTETUN TARKOITUS

Varmistaa, että lasten asema ja oikeudet otetaan huomioon lainsäädännössä ja yhteiskunnallisessa päätöksenteossa (Laki lapsiasiavaltuutetusta 1 §).

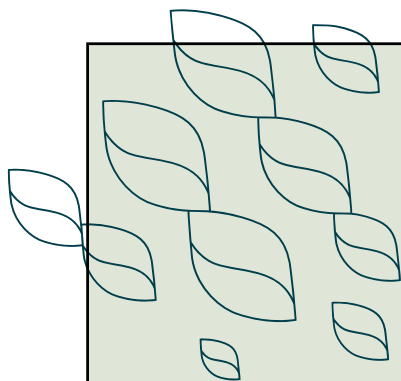
Yhteistyössä muiden viranomaisten sekä toimialansa järjestöjen ja vastaavien muiden toimijoiden kanssa edistää lapsen edun ja oikeuksien toteutumista (Laki lapsiasiavaltuutetusta 2 §).

3

KORONA
ON TUNTU-
NUT TYHMI-
ÄTÄ, KUN PI-
TÄ OLLA
KOTONA.

4

Lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön

- Kasvuympäristö voidaan ymmärtää suppeasti perhettä tai laajasti kaikkia arjen ympäristöjä koskevana
- Lapsi on erityisen riippuvainen lähiympäristöstään ja altis sen häiriöille
- Oikeus turvalliseen kasvuympäristöön liittyy kaikkiin edellä kerrottuihin oikeuksiin ja yleisperiaatteisiin
 - Lapsen suojeleminen, syrjimättömyys, lapsen etu, kehittyminen, oikeus mielipiteeseen, osallistuminen
- Perhesuhteet – olivat ne sitten parisuhteen varaan rakennettuja tai muilla tavoin muodostuneita – muodostavat lapsen sosiaalisen kasvuympäristön
- Hyvä sosiaalinen kasvuympäristö takaa lapselle kasvurauhan, huono tuhoaa sen.

5

Vanhempien tukeminen lapsen oikeutena

- Vanhemmuus toistuu YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa
- 2 artikla: oikeus syrjimättömyyteen
- 5 artikla: vanhempien kasvatusvastuun ja -oikeuden kunnioittaminen
- 7 artikla: oikeus olla vanhempien hoidossa
- 9 artikla: lasta ei saa erottaa vanhemmastaan ilman painavia perusteita
- 27 artikla: oikeus riittävään elintasoon, vanhempien tukeminen sen saavuttamisessa
- Sopimuksessa perhe ymmärretään laajasti ja sitä pidetään lapsen kasvun ydinyksikkönä.

6

Muutama tunnusluku 2020-luvun perheistä Suomessa

- Vuoden 2020 lopussa Suomessa oli alaikäisiä lapsia 1 041 526 eli 18,8 % väestöstä (5 533 793)
- 98 % asui samassa asunnossa vanhempansa tai vanhempiensa kanssa.
 - Kodin ulkopuolelle lastensuojelun toimenpiteenä oli sijoitettu 19 086 lasta
- Lapsiperheitä oli 556 052 kappaletta, mikä on 2250 vähemmän kuin edellisenä vuonna.
- 80 % perheissä elävistä lapsista kasvaa kahden vanhemman perheessä, 20 % yhden vanhemman perheessä.
- Aviopariperheissä [eri sukupuolen avioparit (313597), saman sukupuolen avioparit (667) ja rekisteröidyssä parisuhteessa elävät parit (219)] elää 62 % lapsista, avopariperheissä kasvavia lapsia on 18 % lapsista, 17 % kasvaa äidin ja lasten muodostamissa perheissä
- Lapsiperheiden keskimääräinen lapsiluku oli 1,84.
 - Yksilapsisia perheitä oli 43 %, kaksilapsisia perheitä 39 % ja kolmilapsisia perheitä 13 %. Vain 5 % lapsiperheistä oli sellaisia, joissa asui neljä tai useampi alle 18-vuotias lapsi
- Lasten määrä on vähentynyt 1960-luvulta alkaen, samalla väestö- ja perherakenteet ovat muuttuneet: vuodesta 2005 alkaen yleisin perhetyyppi on ollut lapseton pari.

Muutama tunnusluku lasten hyvinvoinnista

- 30 vuodessa lasten kuolleisuus on vähentynyt puoleen (14/100 000), vastasyntyneiden kuolleisuus oli 2019 maailman alhaisimpia yhdessä 9 muun maan kanssa (1 / 1000)
 - Nuorimpien lasten (1–4-v.) kuolemantapauksista n. kolmannes on tapaturmien tai väkivallan seurausta, kun 15–19-vuotiaiden kuolemista tapaturmaiset ja väkivaltaiset syyt kattavat yli 70 prosenttia → Suomi on eurooppalaisittain vaarallinen maa nuorisoikäisille
- Noin 70 000 lasta kärsii vanhempien alkoholinkäytöstä
- Noin 20 % lapsista saa diagnoosin mielenterveyden häiriöstä 18 ikävuoteen mennessä
- Vuoden 2019 tulonjakotilaston ennakkotietojen mukaan alle 18-vuotiaista 11,6 % eli 121 000 lasta elää pienituloisissa perheissä.

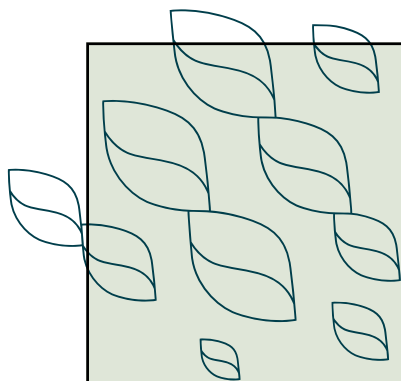
Lasten ja perheiden hyvinvointi kansainvälisessä vertailussa

- UNICEF:n Innocenti Card -vertailuissa Suomi on parhaiden maiden joukossa niin elinolojen, yhdenvertaisuuden kuin eri hyvinvoinnin indikaattorien näkökulmista
 - Haasteena mielenterveys ja itsemurhakuolemat (8,2 / 100 000 vs. Kreikka 1,4/100 000, Liettua 18,2/100 000)
- Children's World -tutkimuksessa suomalaislapset jäävät sijalle 15. onnellisuudessa
- Tuore tutkimustulos International Investigation of Parental Burnout kertoo vanhempien uupumuksesta: suomalaisvanhemmat 42 maan vertailuissa uupuneimpia.

Mitä perheille oikein muuten kuuluu?

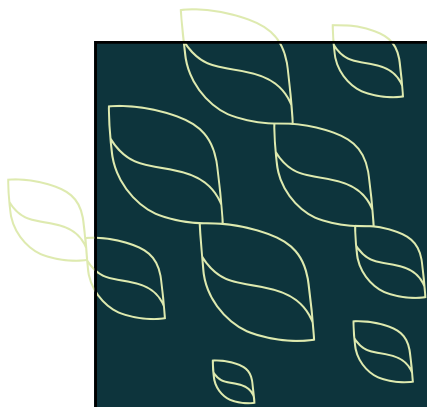
- Aiempien tutkimusten mukaan parisuhteen ja perheen kuormitus on yhteydessä matalaan tulotasoon ja koulutukseen, mielenterveyden häiriöihin, päihteiden käyttöön ja väkivaltaan
- Koronapandemiassa erilaiset kuormitustekijät ovat lisääntyneet lähes kaikissa perheissä
- Hyvin vähän on puhuttu laajoista yhteiskunnallisista muutoksista, kuten sukupolvien välisen taakan lisääntymisestä huoltosuhteen ja yhteiskunnan kantokyvyn heikentyessä
- Ruuhkavuodet ovat nykypäivänä todellisia ruuhkavuosia
 - Lapset syntyvät työuran kiireisimmässä vaiheessa, omat vanhemmat ovat usein jo tarvitsevia, hoivataakan määrä kasvaa
- Moni kokee onnistumisen ja menestymisen painetta, elämää suoritetaan.

Korona ja perhe

- Korona-aika on korostanut perheen merkitystä ja perhetekijöiden vaikutus on korostunut
- Suomalainen perhe on rakentunut tukevan yhteiskunnallisen palveluperustan varaan
 - Sivistys: Varhaiskasvatus, koulu, harrastukset, nuorisotyö, kouluruoka
 - Sote: Neuvola, terveyskeskukset, perhe- ja kasvatusneuvolat, erikoissairaanhoido, kotipalvelu, perhetyö
 - Kansalaisyhteiskunta: Järjestöjen jalkautuva nuorisotyö, ehkäisevä päihdetyö, harrastus- ja vapaa-ajan toiminta
 - Infrastrukturi: Asuinalueet, julkinen liikenne, kauppakeskukset, puistot
- Korona piirsi näkyviksi yhteiskunnan instituutiot ja niiden merkityksen perheiden hyvinvoinnille
- Erityistä tukea tarvitsevat lapset, eronneet perheet ja yhden vanhemman perheet joutuivat erityisen ahtaalle
- Korona on koetellut perheiden taloutta eri tavoin
 - Osa perheistä vauraudesta vararikkoon.

11

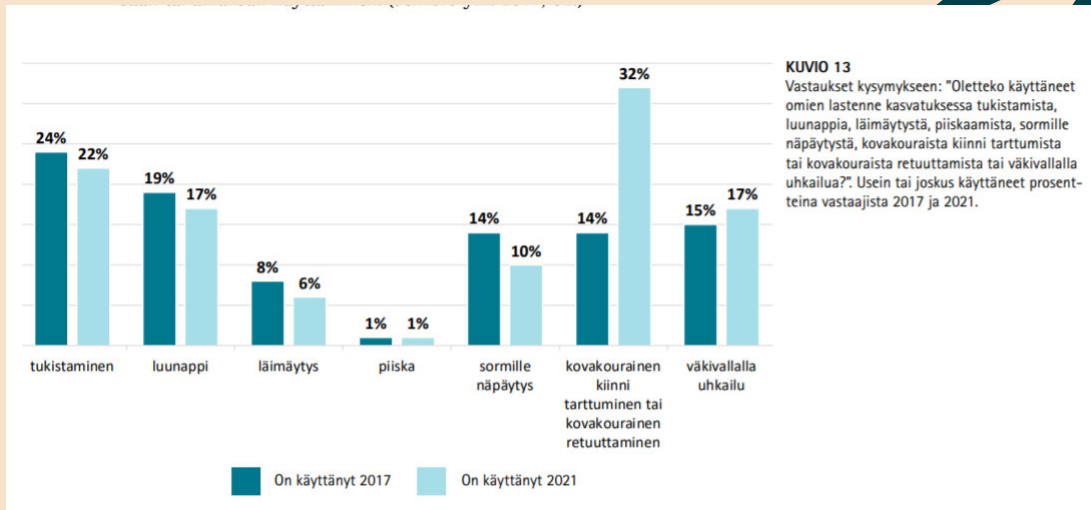

Erityiskysymyksenä väkivalta perheissä

- Yleisesti ottaen kehitys on ollut erittäin myönteistä niin asenteiden, koetun väkivallan kuin ilmi tulleen väkivallan osalta, mutta vuonna 2020 tapahtui käänne huonompaan
- Kouluterveyskyselyssä 15,4 % yläkouluikäisistä tytöistä kertoo huolta pitävän aikuisen taholta tulleesta fyysisestä väkivallasta
- Anonyymissa kyselytutkimuksessa (Peltonen ym. 2014) 6 % äideistä kertoi kohdistaneensa lapseensa vakavaa fyysistä väkivaltaa kuluneen 12 kk:n aikana
- Tuoreessa selvityksessä lasten retuuttaminen ja kovakourainen kiinnipitäminen olivat lisääntyneet, asenteet kuritusväkivaltaan olivat muuttuneet sallivammiksi, tietoisuus väkivallan rikollisuudesta nuorilla heikentynyt (Lastensuojelun Keskusliitto)
- Kaiken väkivallan (ml. kiusatuksi tulemisen) riski on suurempi, jos perheessä on kuormittavia tekijöitä, lapsella on jokin erityisominaisuus tai hän kuuluu vähemmistöön.

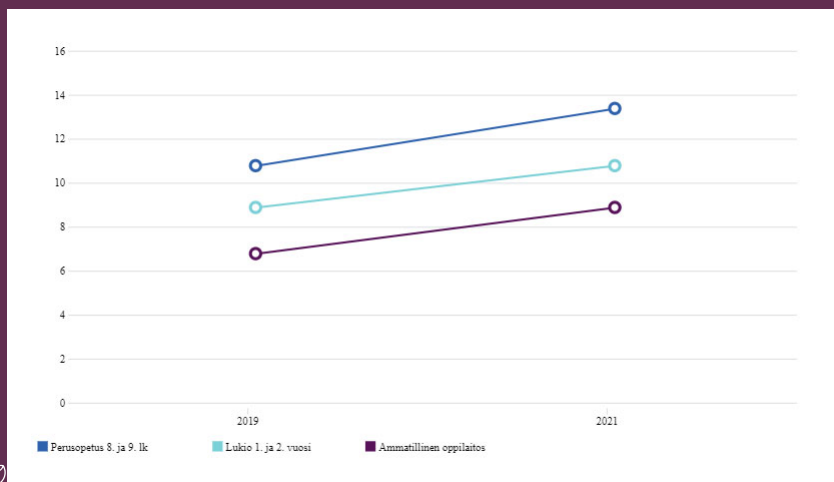
12

Lähde: Kovemmin käsin 2021, LSKL.

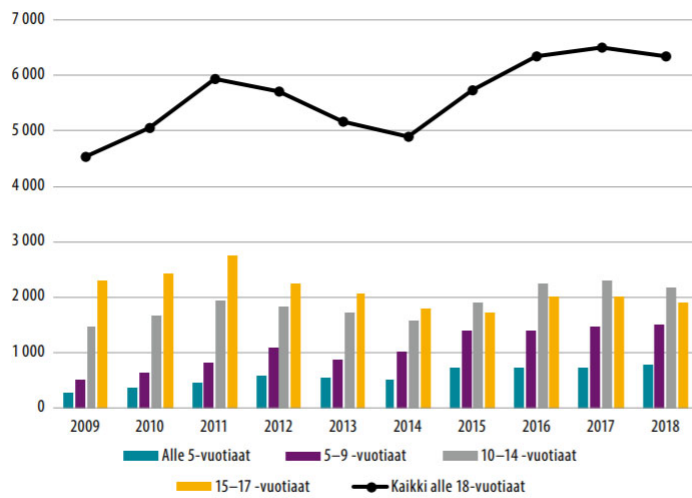

13

Kokenut perheenjäsenten välistä fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % Lähde: Kouluterveyskysely 2021, THL.

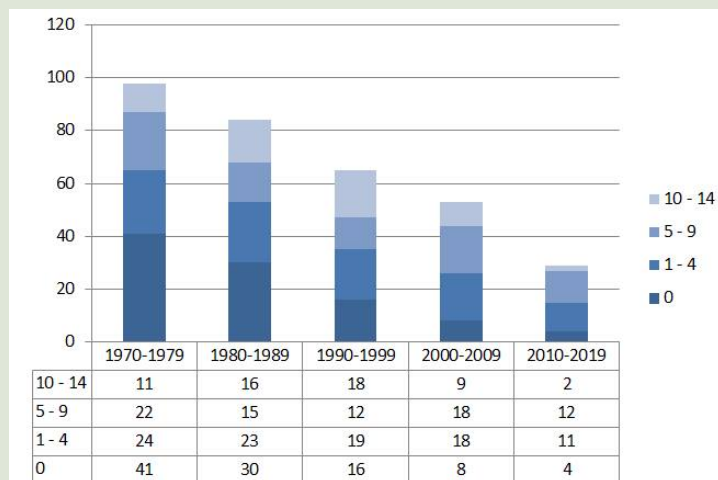
14

Kuvio 2. Lapset ja nuoret poliisin tietoon tulleiden väkivaltarikosten uhreina 2009–2018
(lähde: Suomen virallinen tilasto 2019).

15

Alle 15-vuotiaiden väkivaltainen kuolema (murha, tappo tai muu tahallinen pahoinpitely) 1970-luvulta 2010-luvulle (edit. Mika Gissler)

16

Erityiskysymyksenä vanhempien mielenterveys

- Vuonna 1997 Suomessa syntyneistä lapsista 23 prosenttia (12 994 henkilöä) oli elänyt perheessä, jossa vähintään toisella vanhemmalla oli psykiatrinen diagnoosi
- Äideistä hieman korkeampi osuus (14 %) kuin isistä (11 %) oli saanut jonkin psykiatrisen diagnoosin
- Vanhempien mielenterveyden sairastavuudessa yleisimmät diagnoosiryhmät olivat mielialahäiriöt (F30–F39) sekä neuroottiset, stressiin liittyvät ja somatoforiset häiriöt (F40–F49) (Ristikari ym. 2018)
- Päihteidenkäyttöä on valitettavasti vaikea todentaa rekisteritutkimuksesta.

17

... ja myös...

	Ilman väh. toisenasteen tutkintoa	Saaneet psykiatrisen diagnoosin	Eronneet tai väh. toinen kuollut	Saaneet vähintään 6kk toimeentulotukea jonain vuonna
Ilman väh. toisenasteen tutkintoa	100 % 1989	44 % 879	39 % 775	66 % 1304
Saaneet psykiatrisen diagnoosin	7 % 879	100 % 12994	47 % 6062	43 % 5572
Eronneet tai väh. toinen kuollut	5 % 775	38 % 6062	100 % 15767	35 % 5540
Saaneet vähintään 6kk toimeentulotukea jonain vuonna	11 % 1304	49 % 5572	49 % 5540	100 % 11377
Kohortissa	3 % 1989	23 % 12994	28 % 15767	20 % 11377

Kuvio 21. Syntymäkohortin 1997 lasten jakautuminen (%) perhettä kuormittaneiden tekijöiden mukaan, kun tekijöitä tarkastellaan ristiin.

18

Yhteenvetoa

- Suomalaiset lapset ja perheet voivat yleisesti ottaen ja kansainvälisissä vertailuissa hyvin
- Lasten kasvuympäristöissä on kuitenkin useita ongelmia
- Koronapandemia on kuormittanut perheitä eri tavoin
- Suurin osa ongelmista on tunnistettuja, havaittavissa ja korjattavissa
- Palveluvelka tulisi kuroa umpeen, lasten ja perheiden kohtaamisia tulisi lisätä
- Olisi aika ymmärtää, että me aikuiset rakennamme lapsen kasvuympäristön
- Lapsen lapsuus tapahtuu tässä ja nyt – ei tulevaisuudessa.

Kiitos!

